23.11.2026 290/03.06.03/2026

Ympäristöministeriö
Lausuntopalvelu.fi

Lausuntopyyntönne 2.11.2026 Dnro **VN/14828/2026**

Lausunto valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistuksesta (energiajärjestelmät)

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) ovat alueidenkäyttölain mukainen valtakunnallinen alueidenkäytön ohjausväline. Niiden tarkoituksena on varmistaa valtakunnallisesti merkittävien alueidenkäyttökysymysten huomioon ottaminen alueidenkäytön suunnittelussa sekä valtion viranomaisten toiminnassa. Voimassa olevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet hyväksyttiin vuonna 2017. Energiajärjestelmä on muuttunut merkittävästi yhteiskunnan sähköistyessä, uusiutuvan energiantuotannon lisääntyessä, sähkön kysynnän kasvaessa sekä energian varastoinnin ja muiden joustoratkaisujen merkityksen korostuessa.

Hallitus linjasi kevään 2026 kehysriihessä, että Suomen energiaverkoston toimivuutta vahvistetaan lisäämällä kansallisen säätövoiman käyttöönottoa tukevat velvoitteet valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin. Tarkistuksen valmistelu perustuu tähän linjaukseen. Tarkistuksen valmistelun yhteydessä on laadittu lisäksi viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain mukainen ympäristöselostus.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kohdennetusta tarkistamisesta

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto pitää valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) luvun 3.5 kohdennettua tarkistamista tässä tilanteessa perusteltuna. Energiamurros, sähkönkulutuksen ja vaihtelevan tuotannon merkittävä kasvu sekä turvallisuusympäristön muutokset edellyttävät, että energiajärjestelmän luotettavuus ja joustavuus nostetaan selkeämmin maankäytön suunnittelun lähtökohdiksi.
Esitys toteuttaa asianmukaisesti huhtikuun 2026 kehysriiheen sisältyneen kirjauksen. Tavoitteen laajentaminen valmistelun aikana pelkästä säätövoimasta kattamaan myös energiavarastot, joustoratkaisut ja verkot on oikea lähestymistapa. Nykyaikainen energiajärjestelmä edellyttää monipuolisia joustoratkaisuja (kuten akkuja, lämpövarastoja ja kysyntäjoustoa), eikä kapea keskittyminen säätövoimaan vastaisi toimintaympäristön tarpeita. Tavoitteen ehdotettu sanamuoto on teknologianeutraali ja toiminnallinen.

Maakuntaliitto kannattaa vaihtoehtoa 2 (VE2). Vaihtoehto 1 (yleinen huomioon ottaminen) jättäisi ohjausvaikutuksen liian heikoksi, jolloin tarkistus jäisi pelkästään muodolliseksi eikä toisi suunnittelulle ja investoinneille toivottua varmuutta. VE2 antaa maankäytön suunnittelulle tarvittavan pohjan varautua tarpeisiin riittävän ajoissa. Perusteluissa viitataan valmisteilla olevaan alueidenkäyttölakiin ja valtioneuvoston määräysmenettelyyn. Liitto korostaa, että määräysmenettelyyn turvautumisen

kynnyksen on pysyttävä poikkeuksellisen korkeana. Tarkistettu kirjaus valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa ei saa muodostua perusteeksi puuttua kuntien ja maakuntien lakisääteiseen suunnitteluvaltaan tavanomaisissa eri maankäyttömuotojen yhteensovittamistilanteissa.

Tarkistusta koskevasta ympäristöselostuksesta

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto pitää ympäristöselostusta laadukkaana ja SOVA-lain vaatimukset täyttävänä. Strateginen ja laadullinen arviointitapa sopii hyvin valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden yleispiirteiseen ohjaukseen, joka ei ratkaise yksittäisiä hankkeita. Tarkistuksen tausta, sen tavoitteet ja energiajärjestelmän murros kuvataan kattavasti.

Vaihtoehtojen (VE0, VE1 ja VE2) vertailu on looginen ja osoittaa selkeästi erot niiden ohjausvaikutuksen voimakkuudessa. Vaikutusten arvioinnin perusteella selostuksen johtopäätös vaihtoehdon 2 puolesta on perusteltu. VE2 tuo tarvittavaa lisäarvoa suunnittelun ennakoitavuuteen vaarantamatta muiden tavoitteiden huomioon ottamista.

Ympäristöselostuksessa tunnustetaan avoimesti, että järjestelmän luotettavuutta turvaavat ratkaisut, kuten voimajohdot, suuren mittakaavan sähkön varastointilaitokset ja pumppuvoimalaitokset, voivat aiheuttaa merkittäviä haitallisia vaikutuksia luonnolle, maisemalle ja vesistöille. Selostuksessa tulisi kuitenkin korostaa vielä vahvemmin, että parhaat tulokset ympäristön ja paikallisen hyväksyttävyyden kannalta saavutetaan juuri alueellisen ja paikallisen vapauden kautta maankäytön suunnittelussa. Jäykkä, valtion ylhäältä alaspäin suuntautuva ohjaus johtaa todennäköisemmin ympäristön kannalta huonoihin kompromisseihin, kun taas alueellinen ja kunnallinen suunnittelu voi hyödyntää parasta paikallista tietoa haitallisten vaikutusten lieventämisessä.

Selostuksen esimerkkitapaukset keskittyvät laajasti maaseutualueiden sijainteihin, kuten pumppuvoimaan ja poronhoitoalueisiin. Selostusta tulisi täydentää tunnistamalla kumulatiiviset vaikutukset myös tiiviisti rakennetuilla kaupunkiseuduilla. Pohjois-Karjalassa useat puhtaan siirtymän toiminnot (datakeskukset, sähköasemat, siirtoverkon kaapeloinnit, akkuvarastoalueet ja suuret lämpöpumppulaitokset) keskittyvät nimenomaan kaupunkiseuduille monesti eri toimintojen solmukohtiin. Tämä aiheuttaa merkittävää kumulatiivista painetta maankäytölle suhteessa asuin- ja työpaikka-alueisiin sekä viherrakenteeseen.

Mitä merkittäviä myönteisiä vaikutuksia tarkistukseen liittyy?

Energiajärjestelmän luotettavuus- ja joustotarpeiden huomioon ottaminen maankäytön suunnittelun varhaisessa vaiheessa selkeyttää investointiympäristöä ja vähentää tarvetta ratkaista laajoja tilatarpeita vasta hankekohtaisissa lupamenettelyissä.
Uusiutuvan energian varastoinnin ja joustavuuden helpottaminen vähentää fossiilisiin polttoaineisiin perustuvan säätövoiman ja erillisen varavoimatuotannon tarvetta sekä mahdollistaa sääriippuvaisen sähköntuotannon täysimääräisen hyödyntämisen.
Energianhuoltovarmuus on yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin ytimessä. Tavoite edistää energiajärjestelmän häiriönsietokykyä poikkeuksellisissa olosuhteissa ja häiriötilanteissa.

Mitä merkittäviä haitallisia vaikutuksia tarkistukseen liittyy?

Energiajärjestelmän luotettavuutta turvaavat hankkeet voivat aiheuttaa laajoja fyysisiä ja maisemallisia muutoksia, heikentää paikallisten virkistysalueiden arvoa ja pirstoa ekologisia yhteyksiä. Hyödyt jakautuvat usein laajasti koko kansalliseen energiajärjestelmään, kun taas haitalliset vaikutukset, maankäyttövaraukset ja mahdolliset häiriöt keskittyvät paikallisesti ympäröivän alueen asukkaisiin ja ympäristöön.

Muut mahdolliset huomiot

Päätöksen jatkovalmistelussa ja toimeenpanossa on varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävien ratkaisujen kynnys pysyy merkityksellisenä. Tavallisia sähkön varastointilaitoksia tai paikallista sähkönjakelua tai yksittäisiä kiinteistöjä palvelevia sähköasemia ei tulisi pitää valtakunnallisesti merkittävinä ratkaisuina, jotta vältetään perusteeton puuttuminen paikallisen tason suunnitteluun. Perustelumuistiossa tulisi ottaa sähköakkujen rinnalla paremmin huomioon tiiviiseen kaupunkirakenteeseen soveltuvat ratkaisut, kuten teollisen mittakaavan lämpövarastot, kaukolämpöverkkojen joustavuus, suuret lämpöpumppukokonaisuudet ja hukkalämmön hyödyntäminen. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto pitää vuorovaikutteista yhteistyötä ympäristöministeriön, muiden ministeriöiden ja maakuntien liittojen välillä erittäin tärkeänä ja näkee, että sitä työtä tulisi jatkaa.

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto

Maakuntahallitus

Lisätietoja:
Pasi Pitkänen, suunnittelujohtaja
etunimi.sukunimi@pohjois-karjala.fi
puh. 0400 832 572

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu. Voitte tarkastaa allekirjoituksen oikeellisuuden kirjaamosta.